

FÉNYKÉPÉSZMŰTEREM A MÚLTBÓL

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SARUSI ISTVÁN

Volt, amikor még nem egyetlen gombnyomásra készültek a fényképek. A fotográfia korai szakában még igazi mesterség volt a fényképezés

Szentes főutcáján bandukolva érdekes cégért láttam meg – téglalap alakú, ódon fatábla, rajta cirkalmas betűkkel: „Fridrich János fényírdája”. Egy fotóműteremre bukkantam, de ez valahogy mégsem olyan volt, mint amilyeneket eddig láttam: részint, mert világosabbnak tűnt, ráadásul a Fényírdában régies, ám tagadhatatlanul stílusos összehatású berendezési tárgyak fogadtak. Az épület lehangsúlyosabb része ma is a korabeli napfényműterem felvételi terme, amelyben a modelleket festett háterek előtt örökítették meg – a hajdani szokásoknak megfelelően. A

gyerekeket játékokkal, a kirándulókat tájképek előtt, a hölgyeket virágokkal és drapériák között, a férfiakat pedig gyakran könyvekkel. És a fényírás? A magyarázat a *fotográfia* szavunk görög eredetében rejlik: a *fotosz* (mint fény) és a *grafien* (mint írás/olvasás) tagokból tevődött össze.

Mit jelent a fényírás? A magyarázat a *fotográfia* szavunk görög eredetében rejlik: a *fotosz* (mint fény) és a *grafien* (mint írás/olvasás) tagokból tevődött össze.

EGYSZERVOLT MŰTEREM

Fridrich János (1874–1959) legkisebb leánya, Fridrich Ida és Rózsa Gábor mérnök-muzeológus *Fridrich-album* című művéből kiderül, hogyan festett Szentes 1893-ban,

amikor a fotográfus Edelenyből megérkezett a településre: „*A mai Apponyi tér (akkoriban Állatvásártér) egy süppedő sártenger volt. Aki a vasútállomásra a fűtca felé indult meg gyalog, annak fapalincsonkon kellett egyensúlyoznia*”. Nem tett jó benyomást Fridrich Jánosra az akkori Szentes, mert „... megrettent, megfordult, és szépen visszaballagott az állomásra. Mikor megtudta, hogy csak másnap indul Szolnok felé vonat, mégiscsak megkereste a meghirdetett segédi helyet” – Hertzl (Hege-dűs) Vilmos fotográfusnál. Fridrich 1905-ben, hitelből építette fel saját műtermét a Görög udvarban, Szentes központjában. A műtermen kívül az egyházi hivatal épületei, tanítói, pap- és kántorlakások vették körül az udvarban álló ortodox templomot. Fridrich szerencsés helyre települt

◀ BONYOLULT MESTERSÉG

AZ EGYKOR ÓRIÁSI KAMERÁK RÖGZÍTETTE LÁTVÁNYT SÖTÉTKAMRÁBAN, VEGYSZEREKKEL DOLGOZTÁK KI KÉPPÉ – PERSZE ÍGY VOLT EZ MÉG A KÖZELMŰLTBELI ANALÓG (FILMES) KORSZAKBAN IS

a fényírdájával, mert a műterem udvarára gond nélkül befért több hintó is, a komplett fényképezkedő nász néppel együtt.

A negatív és pozitív hívók vegyszerei sokszor még hajnalban, jóval a nyitás előtt készültek. A vegyi anyagok pontos mérése, megfelelő sorrendű, idejű és hőmérsékletű feloldása is többórás munka volt. Mindez ma már nehezen érthető, de akkor a képrögztítés alapját jelentette.

„*A fényképezés során a valós látvánnyal ellentétes, úgyszólván negatív (vagy látens) kép keletkezett. Ahhoz, hogy a látens kép megjelenjen a hordozófelületen (például üvegen),*

az úgynevezett negatív hívó vegyszereket (azaz ezüstalapú vegyületeket) használtak. A pozitív hívók (pl. a metol) azért voltak nélkülözhetetlenek, mert a negatív képet a napfény segítségével csak így tudták átfordítani pozitívvá és rögzíteni (fixálni) a fotopapírra” – magyarázza Csenget-Plank Ibolya fotótörténész.

▲ GÉPPARK

A MESTER A HÁTSÓ, NAGYOBB KAMERÁT HASZNÁLTA A MŰTEREMBEN, MÍG A KISEBBET KÜLSŐ HELYSZÍNEKRE VITTE MAGÁVAL. A FÉNYKÉPEZŐGÉPEKKEL SZEMBEN LÁTHATÓ FRIDRICH „AZ ATI ÉS LÁTOGATÓI” CÍMŰ 1908-AS FELVÉTELÉNEK NAGYÍTÁSA. [AZ „ATI” AZ ATELIER (MŰTEREM) SZÓ BECÉZÉSE]

EMLÉKKÉPEK, KORDOKUMENTUMOK

Mégis, milyen volt bő egy évszázada az emberek kapcsolata a (műtermi) fotográfiával?

„Ekkorra már minden jelentősebb településen működött 1-2 fényképezőműterem. Főként családi és baráti események kapcsán vált általánossá a műtermek felkeresése. De az sem volt ritka, hogy személyes emlékképeket készítettek. A műtermekben készített felvételeket aztán ereklyeként őrizték tulajdonosaik. Ugyanígy bárki számára elérhetőek, megfizethetőek voltak a tájképeket, híres embereket és épületeket ábrázoló albumok, képes levelezőlapok, – tehát a fotográfiának már ekkoriban is megvolt a kultúráközvetítő szerepe” – mondja a fotótörténész.

Itt, a Dél-Alföldön a birtokosok előszeretettel örökítették meg tanyagazdaságaikat a háznép aprajával-nagyjával, no meg persze állataikkal együtt. A fényképezőgépet a mezőgazdaság határozta meg: a fényírdában igazán nagy forgalom Szent Mihály napja (szeptember 29-e) után volt, a kukoricatorést követő

lakodalmak idején, és természetesen a karácsonyi időszakban, amikor egybegyűlt a rokonság: ilyenkor készültek a közös, nagy csoportképek. Szilvesztertől húsvétig alig-alig tértek be Fridrichhez. Ám a fotográfus ilyenkor sem tétlenkedett: velocipédjével és utazó-fényképezőgéppel (amely egy 50x30x50 cm-es fadobozban fért el) a környéket járta, miközben saját örömeire fotografált. Téma volt az áradó Tisza, a naplementék, a környék 24 szélmalma, de a helyiek és az ünnepi események is.

◀ MINŐSÉG

AKKORIBAN EZEK AZ OBJEKTÍVEK NAGYON JÓNAK SZÁMÍTOTTAK

◀ MOZDULATLANUL

A HAJDANI FÉLPERCES EXPOZÍCIÓS IDŐT – VAGYIS, AMI ALATT A FÉNY KÖLCSÖNHATÁSBA LÉPETT A VEGYSZEREKKEL, ÍGY AZ ÜVEGLAPON MEGMARADHATOTT A VALÓSÁG LENYOMATA – CSAK FEJTÁMASZOKKAL LEHETETT BEMOZDULÁSMENTESEN KIBÍRNI. MERT AMÚGY ÉLETLEN LETT

FEKETE-FEHÉREN, ÜVEGLAPON

SZENTES: HÉKÉDI MALMOK ÉS LEGELTETŐ JUHÁSZ 1920 KÖRÜL

MŰVÉS A MŰVÉSRŐL

AZ ÚN. ALFÖLDI ISKOLA EGYIK KIEMELKEDŐ KÉPVISELŐJE, KOSZTA JÓZSEF KOSSUTH-DÍJAS FESTŐMŰVÉS MŰTERMI PORTRÉJA 1925 KÖRÜL

A VILÁG ELSŐ FOTÓJA...

... Joseph Nicéphore Niépce (1765–1833) francia vegyész nevéhez fűződik. A feltalálója által csak heliográfiának nevezett eljárás nem állt másból, mint fényre keményedő, úgynevezett júdeai aszfalt megvilágításából, amihez a Nap szolgált fényforrással. Niépce a szobája ablakából elé táruló látványt rögzítette – szakemberek szerint mintegy nyolc óra alatt. Bár az alkotó sikerrel oldotta meg a művészetben akkorra már évszázadok óta fennálló problémát, vagyis a camera obscura (lyukkamera) képének fényérzékeny anyagon való rögzítését, ám a feltaláló első műve olyan rossz minőségű lett, hogy még az adott kor elvárásainak sem felelt meg.

(Forrás: *All Kolta Magdolna–Töry Klára: A fotográfia története*)

FORRÁS: SZENTESI KOSZTA JÓZSEF MŰZEIUM

FORRÁS: SZENTESI KOSZTA JÓZSEF MŰZEIUM

A CSALÁDTÓL A NAGYÉRDEMŰIG

Fridrichéknél a lányok már kisiskoláskoruktól kezdve segítettek a műteremben: eleinte csak azzal, hogy szóval tartották a betérőket, amíg a fényképező a laborban (sötétkammerában) dolgozott. Később a vegyszerek lemosásához használt vizet cserélgették, majd a kész felvételeket fényesítették, cakkozták – ám kellő rutinnal a hátuk mögött fényképezhettek is. Mi volt a legnehezebb feladat? Ida visszaemlékezéséből ítélve: mozdulatlanul tartani azt a tükröt, amivel nagyításnál a fotók a napfényt tükrözték. „Már nyolc évesen foghattam a 40x50 cm-es tükröt. Mindig olyan szögben kellett tartani, hogy a visszavert

fény pontosan a nagyítós ablakra essen. Az egyik ablakszem helyébe ilyenkor egy óriási kondenzoros lencse került. A nagyítás mértékétől függően a megvilágítás ideje 3–5 perctől néha 20 percig is terjedt!”

A műterem idővel a szentesi társasági élet egyik központja is lett – legalábbis vasárnaponként. 1908. március 13-án Fridrich egy csoportképet készített a látogatókról: ezen csaknem mindenki látható, aki akkoriban számított. Mindössze egyetlen személy maradt le: maga a fotográfus. Az illusztris kompániáról készült csoportkép nagyított változata napjainkban a műterem-múzeum belsejének falát ékesíti...

ELŐHÍVÁS, NAGYÍTÁS

A LABORÁTORIUM LEGALÁBB OLYAN FONTOS RÉSZE VOLT EGY MŰTEREM MŰKÖDÉSÉNEK, MINT MAGA A KÉPKÉSZÍTÉSI TEREM

A MŰTEREM-MÚZEUM ÚJ, TELJESEN ÚJRA GONDOLT TÁRLATÁT IDÉN MÁRCIUS 15-ÉN NYITOTTÁK MEG, BELSŐ KÉPEINK MÉG A KORÁBBI MŰTEREMÁLLAPOTOT MUTATJÁK.

SARUSI ISTVÁN
TUDOMÁNYOS ÉS
KULTURÁLIS TÉMÁKAT
FELDOLGOZÓ, SZABADÚSZÓ
FOTÓS, ÚJSÁGÍRÓ

Mitől lesz felejthetetlen élmény a kempingezés és a túrázás?

Több mint
30 egyszerű
recepttel!

Minden, amire gondolnod kell: tanácsok a megfelelő felszerelés és a legjobb táborhely kiválasztásához, a bepakoláshoz, valamint a terepi tájékozódáshoz. Tudnivalók a sátorállításról, a fekvőhelyekről, a konyhai felszerelésről, a tűzrakásról és a biztonságról.

webshop: www.hvgkonyvek.hu
@hvgkonyvek

hvg könyvek
Az vagy, amit olvasol.

A FÖLDRAJZOKTATÁSÉRT, A FÖLDRAJZI ISMERETTERJESZTÉSÉRT...

TÁMOGASSA SZJA 1%-ÁVAL A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁGOT! ADÓSZÁMUNK: 19007964-1-42

WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU